

ԽԱՉԻԿ ՍԱՄՎԵԼՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների թեկնածու

ՕԳՈՍՏԻՆՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՍԵՔՐԵՒՅԱՆԸ ԵՎ ՆՐԱ ԲԵՐԱԾ ՆՊԱՍՏԸ ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆԸ

Լրացավ Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության անդամ Ն. Օգոստինոս վարդապետի Սեբուլյանի ծննդյան 80 և հայագիտական վաստակաշատ գործունեության 60-ամյակը

Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության անդամ Ն. Օգոստինոս Զաքարի Սեբուլյանը ծնվել է Տրանսիլվանիայի (այժմ՝ Ռումինիա) Զորջովի գյուղաքաղաքում, 1921 թվականի սեպտեմբերի 19-ին:

Սկզբնական կրթությունը ստացել է ծննդավայրում:

1931 թվականին մեկնել է Վիեննա, ուր և սովորել ու ավարտել է զինմագիտան:

1938 թվականին դարձել է Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության անդամ:

1944 թվականին ստացել է վարդապետի կոչում:

1940-ական թվականների սկզբին ընդունվել և 1947 թվականին ավարտել է Վիեննայի ազ-

գային համալսարանի փիլիսոփայության ու աստվածաբանության ֆակուլտետը: Համալսարանում հետևել է ասորերենի, արամեերենի, եբրայերենի ու արաբերենի դասընթացներին:

1957 թվականին Օ. Սեբուլյանը մանկավարժի պաշտոնով մեկնել է Բելյուրթ, ուր դասավանդել է տեղի Մխիթարյան վարժարանում: 1959–1968 թվականների ընթացքում վարել է այդ վարժարանի տնօրենի պաշտոնը:

1968 թվականին վերադարձել է Վիեննա և ընտրվել միաբանության վարչության անդամ:

1980-83 և 1990-92 թթ. Օգոստինոս վարդապետ Սեքույանը ստանձնել է «Հանդես ամսօրյա»-յի խմբագրի պաշտոնը:

Սկսած 1992 թվականից մինչև այսօր նա վարում է Լոս Անջելեսի Մխիթարյան վարժարանի տնօրենի պաշտոնը:

Օ. Սեքույանը 1943 թվականից սկսել է զբաղվել գրական-գիտահետազոտական աշխատանքով: Վեց տասնամյակի ընթացքում նա հրատարակել է մեկ տասնյակի հասնող արժեքավոր մենագրական աշխատություններ, բազմաթիվ հետազոտություններ, հոդվածներ, ուսումնասիրություններ ու գրախոսականներ դրամագիտության, աղբյուրագիտության, ձեռագրագիտության և մատենագիտության վերաբերյալ:

Կենսագրությանը վերաբերող այս հպանցիկ ծանուցումից հետո, ցանկանում ենք անդրադառնալ նրա գիտական, ավելի ստույգ՝ հայագիտական վաստակի վերհանմանն ու զնահատմանը:

1943 թվականին, տակավին քսաներկու տարեկան հասակում, երիտասարդ Սեքույանը Հ. Ղուկաս Առաքելյանի ընկերակցությամբ «Հանդես ամսօրյա» պարբերականում տպագրում են «Մլքեի Ավետարանը 932-ին գրված» խորագրով հոդվածը:

Հենվելով տոմարական հաշվարկների և այլևայլ աղբյուրների վրա, նրանք ցույց են տալիս, որ այս ձեռագիրը գրված է ո՛չ թե 902, ինչպես կարծում է Հ. Վարդան Հացունին, այլ 932 թվականին:

1947 թվականին դարձյալ «Հանդես ամսօրյա»-ում լույս է տեսնում Բ. Սեքույանի «Հայ ծագումե՞ր» էր Մորիկ կայսրը» վերնագրով հոդվածը: Քանի որ հոդվածագիր Սեքույանի համար գիտական մոտեցումը վեր է ամեն մի զգայական վերաբերմունքից, ուստի նա այդ հոդվածում մերժում է ավանդաբար կրկնվող գրառումները՝ նվիրված Մորիկ կայսեր ազգությամբ հայ լինելու վարկածին և, վկայակոչելով համապատասխան աղբյուրներ, հավաստում, որ Մորիկ կայսրը եղել է հռոմեացի:

Նույն թվականին Օ. Սեքույանը «Հանդես ամսօրյա»-ում հրատարակում է մի նոր ուսումնասիրություն: Այն կրում է «Նոր Կտակարանի գիրքեր ու կարգը հայոց քով» վերնագիրը: Երկու տարի անց, 1949 թվականին, այդ աշխատությունը լույս է տեսնում նաև առանձին գրքով՝ իբրև «Ազգային մատենադարան» մատենաշարի հերթական՝ ԾԿ գիրքը:

Քննության առնելով Նոր Կտակարանի կանոնի մասին հայկական ձեռագրերում եղած գրառումների հետազոտությունը, աշխատության հեղինակը պարզաբանում ու հստակություն է մտցնում տարբերությունների հարցում: Այս աշխատությունը նաև փաստական է դարձնում հեղինակ Օ. Սեքույանի՝ մեռած լեզուների իմացության չափը և նրա աղբյուրագիտական հմտությունը:

Օգոստինոս Սեքույանի հայագիտությանը մվիրված վաստակում կարևոր տեղ է գրավում դրամագիտության հետ կապված հարցերի քննարկումը: Այս թեմայի վերաբերյալ մա հրատարակել է «Վիեննայի Մխիթարյան թանգարանի Կոստանդին Գ. և Լևոն Ե դրամները» (Վիեննա, 1971 թ.) և «Դրամագիտական պրպտումներ» (Վիեննա, 1982 թ.) վերնագրով գրքերը և մի շարք հոդվածներ: Այս առումով ուշադրության արժանի խնդիրներ ու հարցադրումներ են արծարծված դրամագետ Զարեհ Պտուկյանի «Հանդես ամսօրյա»-ում տպագրված հոդվածի առիթով:

Դրամագիտությանը Հ. Օ. Սեքույանի բերած վաստակը ավելի ակներև ու ցցում է դառնում 1960 թվականին «Հանդես ամսօրյա»-ում տպագրված «Այսա քաղաքին մեջ կոխված հայ դրամներ» վերնագրով հոդվածում:

Բերելով համապատասխան փաստարկներ և դրանք հիմնավորելով Ալիշանի հայտնած տեսակետների միջոցով, Հ. Օ. Սեքույանը տրամաբանական է դարձնում իր առաջադրած վարկածը և համոզումնք հայտնում, որ Հերոն Ա-ի ժամանակ հատկապես, վերջին տարիների ընթացքում, մախադրյալներ են ստեղծվել Սսի ու մաև Տարսոնի փողերանոցը «ատեն մը» Այսա տեղափոխելու համար, ուր և հատվել են մի շարք պղնձյա դրամներ, որոնց մոուշները հոդվածագիրը հայտնաբերել է Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության հավաքածուի մեջ:

Անցյալ դարի կեսերին հայկական սկզբնաղբյուրների հանդեպ առաջ եկած բուոն հետաքրքրության թելադրանքով Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության հայագիտական դպրոցի առաջ ծառանում է համապարփակ և գիտական բնույթի ձեռագրացուցակ կազմելու և հրատարակելու խնդիրը:

1895 թվականին միաբանության տպարանում լույս է տեսնում Հակոբոս Տաշյանի «Ցուցակ հայերեն ձեռագրաց Մատենադարանին Մխիթարյանց ի Վիեննա» վերնագրված ձեռագրացուցակը: 1964 թվականին Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության անդամ Բ. Համազասպ Ոսկյանը հրապարակ է հանում Վիեննայի մատենադարանի ձեռագրացուցակի մաև Բ գիրքը:

Չանցած երկու տասնամյակ՝ 1983 թվականին Հայր Օգոստինոս վարդապետ Սեքույանը լույս է ընծայում այդ աշխատության երրորդ և վերջին հատորը, որն ընդգրկում է 1256 միավոր ձեռագրերի մկարագրությունը:

Վիեննայի Մխիթարյան միաբանության ձեռագրատանն ամբարված սկզբնաղբյուրներից օգտվել ցանկացող մտավորականն առանց Վիեննա գնալու, դիմելով Հ. Օգոստինոս վարդապետ Սեքույանի աշխատությանը, կարող է ամբողջական տեղեկություններ ստանալ իրեն զբաղեցնող թեմայի վերաբերյալ: Առանձին դեպքերում կարող է մույմիս կավարարվել ձեռագրի բերված մկարագրությամբ: Այս ամենը, ի պատիվ աշխատության հեղինակի, կատարված է գիտական մակարդակով և հանդիսանում է արժեքավոր ներդրում հայագիտության մեջ:

Օ. Սեքույանի կազմած հատորում մկարագրված բնագրերի մեծագույն մասը չեն կարող դասվել ձեռագրի հասկացության դասական օրինակների թվին, քանի որ այստեղ չկան մանրամկարչության զոհարներ, գլխագարդեր ու լուսանցա-

գարդեր, որ այս ձեռագրերն արժեք չեն ներկայացնում գրչության արվեստի առումով և այլն: Իրողությունն է, որ այս հատորում գետեղված ձեռագրերի մեծագույն մասը չի կարող ուշադրության արժանանալ հնության առումով: Ի դեպ, մասն հարցադրում ծագել է նաև երկրորդ հատորի տպագրության առիթով: Քննադատությունը հարց է բարձրացրել՝ «Դիվանական բնույթ և արժեք» ունեցող ձեռագրերը «զանց ընկել»: Այս պահանջը հարցի լուծման լավագույն միջոցը չէ: Ավելին, բանասիրությունը շատ արժեքներ շրջանցած կլիներ, եթե այդ մտայնությունը իրականությունն դառնար: Մեր խորին համոզմամբ մոռորյա ձեռագրերը չի կարելի և չպետք է գնահատել նախորդների համար սահմանված չափանիշներով:

Գրատպության գոյության պայմաններում ստեղծված ձեռագրերը հետզհետե ձեռք են բերում նոր տեսք, նոր արժեք և իմաստավորում: Գաղտնիք չէ, որ մոռորյա ձեռագրերից շատերը, չունենալով գնահատելի արժեք հնության առումով, մեծ հետաքրքրություն և արժեք են ներկայացնում հայագիտության համար: Ուստի ոչ միայն պետք է հաշտվել այդ իրողության հետ, այլև գնահատել, որ սույն ձեռագրացուցակի մեջ աշխատասիրողի հետա տեսությամբ տեղի է ունեցել նախկինում ընդհանրացված հասկացության ընդլայնում և իմաստային կողմի հարստացում: Արդիականության թելադրանքով անառարկելի է դառնում ձեռագրացուցակի մեջ ընդգրկման հարցում Օգոստինոս Սեքուլյանի մոտեցման ճշմարտացիությունը, ուստի մի նոր առումով մեծանում է նրա հրատարակած աշխատության գիտական արժեքն ու հայագիտությանը բերած նպաստը:

1986 թվականին լրանում է Վիեննայում անընդմեջ լույս տեսնող «Հանդես ամսօրյա» պարբերականի հրատարակության 100-ամյակը: Այդ ամսագրի ծալքերում մեկ դարի ընթացքում ամբարված նյութերը հայագիտության տրամադրության տակ դնելու և իր դասակիցների վաստակը հանրությանը ներկայացնելու մղումը իբրև պարտականություն ծառանում է Օգոստինոս վարդապետ Սեքուլյանի առջև, և նա ձեռնամուխ է լինում հանդեսի մասենագիտությունը կազմելու գործին: Այդ աշխատության իրականացումը վաստակաշատ հետազոտողից խլում է քառամյա երկարատև տքնաջան ու հետևողական աշխատանք:

1990 թվականին Վիեննայի Մխիթարյանների տպարանում լույս է տեսնում այդ ամսագրի 100-ամյակն ամբողջացնող «Հանդես ամսօրեայի յոդուածներու 100 տարւան մատենագիտական ցուցակ» խորագրով 400 մեծադիր էջից բաղկացած աշխատությունը:

Մատենագիտությունը, ինչպես ցույց է տալիս բառի երկրորդ բաղադրիչը, գիտական դիսցիպլին է: Այդ աշխատանքով զբաղվողը կամ դրա մասին խոսք ասողը կամա թե ակամա պետք է ցուցաբերի գիտական մոտեցում: Ի պատիվ այս «Մատենագիտության» իրականացնողի՝ պետք է ասենք, որ Օգոստինոս վարդապետ Սեքուլյանն այդ աշխատության մեջ հանդես է բերել անորաճալի գիտական մոտեցում:

«Քանի մը խոսք» վերնագրով նախաբանում հեղինակը հույս է հայտնում, որ իր կատարած աշխատանքը «կյուրացնէ ուսումնասիրողի գործը»: Հարկ ենք համա-

րում հավաստիացնել, որ աշխատությունն իրականացնողը հասել է իր նպատակին: Մատենագիտությունը իրականացված է մեծ հմտությամբ և գործիմացությամբ, մտավորականի սեղանին է դրված նախանձախնդրորեն կատարված աշխատանք և դիմողին հնարավորություն է տալիս օգտվել հանդեսում ամբարված գիտության հսկայական պաշարից:

Օգոստինոս Սեբուլյանի աշխատանքային գործունեության մեջ կարևոր տեղ է գրավում նաև թարգմանչական աշխատանքը: 1987 թվականին նա լույս է ընծայում «Աշխարհաբար սաղմոսարան»-ը: «Երկու խոսք» վերնագրված առաջաբանում նա հարկ է համարում ընթերցողին հայտնելու հետևյալը. «Թարգմանությունն կատարված է կես ազատ... նկատի առնված են վերջին տարիներում հրատարակված քննական թարգմանությունները՝ զերմաներեն, ֆրանսերեն, անգլերեն, հունարեն և լատիներեն, բայց իբրև հիմնական բնագիր, պահված է հայ Աստվածաշունչի Մեսրոպյան թարգմանությունը և այդ պատճառով ալ, այս թարգմանությունը որոշ ընթերցվածներու պարագային կխոսորի եվրոպական բնագիրներեն»:

Սեբուլյան վարդապետը վերջին տարիների ընթացքում իրականացրել է նաև Աստվածաշունչ մատյանի աշխարհաբար թարգմանությունը, որը սակայն տակավին հրատարակված չլինելու պատճառով մենք դրան թեև անդրադառնալ չենք կարող, սակայն կուզենայինք տպագրված տեսնել նրա երկար տարիների տքնանքի ու համառ աշխատանքի արգասիքը:

Միաբանության վաստակաշատ հիմնադիր Մխիթար Սեբաստացին իր հիմնադրած միաբանության անդամներին՝ հոգևոր հայրերին, իբրև պատգամ ավանդ է թողել իրականացնել «Ուսումն ամենայն կարևոր գիտությանց» և օգնության հասնել «ազգի հոգևոր կարոտությանը»:

Օգոստինոս Սեբուլյանի գործունեության հիմքում արմատավորված է Մխիթար Սեբաստացու պատգամի գործնական իրականացումը: Հավատարիմ իր հոգևոր կոչմանը՝ շուրջ վեց տասնամյակի ընթացքում նա ծառայել է հայագիտությանն ու միաբանության բարգավաճմանը և երիտասարդ սերնդի դաստիարակությանը՝ ձգտելով իր պարտքը կատարել Մեծն Մխիթարի կողմից ավանդ թողնված պատգամի իրականացման գործում:

Մեր խոսքն ավարտելուց առաջ արտանց շնորհավորում ենք Հայր Օգոստինոսին՝ նրա ծննդյան 80 և հայագիտության ասպարեզում արգասավոր գործունեության 60-ամյակի առիթով: